

GYVIEJI ARCHYVAI

Jie gynė Lietuvos laisvę

Varėnos krašto kariai Nepriklausomybės kovose

1 pėst. Gedimino pulkas

Mūsų kariuomenės pirmasis Alytuje steigėjas pirmasis pėstininkų pulkas, vėliau vadinas 1-uoju pėstininkų DLK (didžiojo Lietuvos kunigaikščio) Gedimino pulku (trumpiau – tiesiog Gedimino pulku). Jo vadu 1918 m. lapkričio 23 d. paskirtas pulkininkas Jonas Galvydis-Bykauskas. Iš Vilniaus į Alytų lapkričio mėn. atvyko apie 150 savanorių kareivių ir pora dešimčių karininkų. Jau 1918 m. pulke susiorganizavo trys kuopos ir kulkosvaidžių komanda (LCVA f. 513, ap. 1, b. 32). Beje, laipsnių karininkai iš pradžių neturėjo;ėjo jaunesniųjų ir vyresniųjų karininkų pareigas.

Į 1 pėst. pulką stėjo savanoriai daugiausia iš tuometinių Alytaus, Trakų, Seinų ir Marijampolės apskričių. Daug vyrų buvo iš Punsko valsčiaus, stėjo jaunuoliai iš dabartinės Baltarusijos lietuviškų salų. Rašėsi į kariuomenę vienas kitas Lietuvos rusas bei vokiečiai ir baltarusiai iš Lietuvos paribio – to meto Lydos ir Gardino apskričių. Tačiau tarp kitataučių daugiausia buvo žydų. 1 pėst. pulko karių savanorių sąrašuose yra ir vienas save lenku laikęs, tačiau lietuviškai rašyti mokėjęs jaunuolis iš Ukmergės apskrities, ir su lenkiškai rašyta Ežerėnų (Zarasų) valsčiaus rekomendacija atvykęs 25 m. vyrukas lenkiška pavarde (Stanislovas Andžejevskis; o gal Andrijauskas?). Iš tos pačios apskrities Smalvų valsčiaus 1919 m. birželio mėn. į pulką įstojo trys broliai – Adomo Čiplio sūnūs: Kazys (28 m.), Stasys (24 m.) ir Adomas (20 m.). Marijampolės apskr. buvusio Janavos valsčiaus Jonaukos kaimo gyventojas, 59 metų Mikas Degutis į 1 pulką irgi išleido tris sūnus: Liudviką, Adolfą ir Pijūšą (LCVA f. 930, ap. 7, b. 289).

Į 1 pėst. DLK Gedimino pulką 1918 m. lapkričio 17 d. įstojo Kalesninkų klebono M. Rudzio rekomenduotas Vincas Česokas, Motiejaus sūnus (g. 1897 m.).

Valkininkų klebono J. Karvelio rekomenduotas Valkininkų gelež. stotyje (dabar Naujiejį Valkininkai) gyvenęs perlojiškis Petras Ciunis su keliais vyrais vilniečiais prašė 1 pėst. pulko vado priimti juos savanoriais lapkričio 22 d., o Stasys Jalmokas iš Pirčiupių priimamas į pulką pasiprašė lapkričio 26 d. Į pulką įstojo du vyrai iš Vaitakarmiū: Simas Zalieckas lapkričio 27 d., o Motiejus Gudonis gruodžio 5 d.

Valkininkų stotyje gyvenęs Stasys Čenkus Lauryno iš Puodžių į pulką įstojo 1918 m. lapkričio 22 d. su kun. J. Karvelio liudijimu ir Merkinės dekanu, Daugų klebono Vlodo Mirono rekomendacija. S. Čenkus 1915 m. buvo

baigęs 4 gimnazijos klases. Pasiūstas į karo mokyklą. Paskaitas Laikinosios Lietuvos vyriausybės 1919 m. liepos 6 d. įsakymo, tarp 89 mokyklos kursą baigusiu vyrų 7 buvo puskarininkiai su teisėmis igyti karininko laipsnį savo dalyse; vienas iš jų – S. Čenkus. Kaip jaunesnysis puskarininkis jis tarnavo 9 kuopoje. Paskui gavo leitenanto laipsnį. Iš pulko išstojo 1921 m. vasario 19 d. (LCVA f. 513, ap. 1, b. 31 ir 32 bei f. 930, ap. 7, b. 289).

1918 m. lapkričio 27 d. į pulką įstojo Andrius Zabarauškas iš Dzegorių (Mielupių). Tarnauti kariuomenėje nuėjo ir daugiau to kaimo vyrų. Jonas Česnulevičius tarnybą 1 pulke pradėjo 1919 m. kovo 26 d., o Vincas Zabarauškas – 1920 m. liepos 27 d. J. Česnulevičius 1920 m. spalio 16 d. ties Padvaronimis – Seimėnais (Trakų r.) buvo sužeistas; iš tarnybos paleistas 1922 m.

Savanoris Vincas Zabarauškas – Vyčio Kryžiaus kavaliereus. Gimęs 1901 m. vasario 17 d. Kovojo prieš lenkus. 1921 m. liepos 16 d. baigė mokomosios kuopos kursą ir pakeltas į jaunesniuosius puskarininkius. Dar kartą paaukštintas – pakeltas į vyresn. puskarininkius – 1922 m. vasario 1 d. Iš tarnybos paleistas 1923 m. vasario 3 d. 1926 m. rugsėjo 15 d. baigė Vidaus reikalų ministerijos Aukštesniąją policijos mokyklą. Tarnavo Ukmergės apskr. policijoje – Gelvonų ir Siesikų valsčiuose. Nuo 1931 m. jo gyvenimas nėra žinomas. Lyg gyvenęs Vilniuje...

Trys vyrai iš Dargužių – Jonas Babravičius, Aleksandras Špokas ir Benediktas Uždavinsys – į pulką priimti 1918 m. lapkričio 28 d. Be jų į pulką prašė Anicetas Viškauskas, Vincas Juraitis, Antanas Zubavičius ir Vilniaus „Žaibo“ spaustuveje dirbęs Jonas Kvietkauskas. Tik J. Babravičius paskui tarnavo 10 Marijampolės pulke.

Benediktas Uždavinsys, gimęs 1897 m. gruodžio 5 d., 1 kuopos skyrininkas, 1920 m. birželio 10 d. pakeltas į jaunesn. puskarininkius. Kovojo su bolševikais, bermontininkais ir lenkais. 1920 m. spalio 21 d. lenkams puolus Alsakių dvarą (Trakų r.) ir mūsų kariams ėmus trauktis, B. Uždavinsys juos sulaukė, pats ėmėsi vadovauti ir atmušė prieš puolimą. Tačiau spalio 24 d. B. Uždavinsys ir Stasys Baliukonis pateko į priešų nelaisvę ir išbuvo joje iki lapkričio 13 d. Sugrįžęs skyrininkas su dar keturiais kareiviais buvo paleistas 10 dienų atostogų. Už gerą iniciatyvą mūšio metu gavo Vyčio Kryžių (LCVA f. 930, ap. 7, b. 287).

1921 m. B. Uždavinsys pervestas į Kauno komendantūros karo milicijos mokyklą. Iš kariuomenės paleistas 1922 m. gegužės 5 d. Aukštadvario

valsč. Gataviškių kaime buvo gavęs 12 ha žemės. Nuo 1922 m. tarnavo pasienio policijoje. Kaip partizanų rėmėjas 1945 m. rugpjūčio 18 d. buvo suimtas, kalintas Vilniuje, o paskui be teismo spalio 25 d. išvežtas į Vorkutą. Grįžo į Lietuvą 1946 m. birželio 27 d., tačiau 1947 m. vasario 8 d. vėl suimtas, kalintas Trakuose ir Vilniuje. Paleistas balandžio 9 d. Gyveno Trakų r. Vernijos kaime. Mirė 1989 m. gruodžio 30 d. Palaidotas Aukštadvaryje.

Kalesninkų kun. M. Rudzis 1918 m. gruodžio 2 d. palidijo, kad Antanas Vėlyvis iš Kamorūnų kaimo „man gerai žinomas ir doras vyras, buvo kareivijoje rusų, o paskui lietuvių batalione taryt Vitebske“ (lietuvių batalionas Vitebsko mieste Baltarusijoje buvo susiorganizavęs 1917 m.). Į pulką A. Vėlyvis įstojo jau kitą dieną. Vėliau tarnavo 1 atsargos bataliono kulkosvaidininkų kuopoje. Iš kariuomenės paleistas 1920 m. vasario 18 d., nors buvo įrašytas į Steigiamojo Seimo balandžio 14-15 d. rinkikų sąrašą.

Tarnybą pulke 1918 m. gruodžio 26 d. pradėjo Merkinės parapijos tarybos rekomenduotas Bolius Miškinis bei Juozas Gudelionis iš Gudakiemio ir kažkuris Vincas Volungevičius iš Trasninko.

Su Valkininkų klebono J. Karvelio rekomendacijomis 1918 m. gruodžio 5 d. į pulką priimti 20-metis Stanislovas Puzas Juozo ir 21 m. Stanislovas Puzas Antano iš Dargužių. Į pulką 1919 m. kovo 6 d. įstojo jų kaimynas Jonas Macelis. Kažkuris S. Puzas 1920 m. gruodžio 10 d. mirė karo ligoninėje Kaune.

Kun. J. Karvelis 1919 m. balandžio 21 d. bažnyčios antspaudu patvirtino krikšto aktą, kad „Andrius Versecbo“ s. Jono ir Agotos Gainiūtės, yra gimęs 1900 m. liepos 16 d.“ Šis jaunuolis iš Kuršių kaimo balandžio 22 d. paskirtas į pulko 2 kulkosvaidžių komandą; paskui tarnavo 6 kuopoje. Į pulką 1918 m. gruodžio 6 d. įstojo Juozas Budrevičius Jurgio irgi iš Kuršių kaimo. Jis 4 metus tarnavęs feldfelibeliu rusų kariuomenės artilerijoje. Rekomendavo Vilniaus Sv. Petro ir Povilo bažnyčios kunigas Vincas Legus. Nuo 1920 m. spalio 23 d. pulko 6, vėliau 9 kuopoje tarnavo jaunesn. puskarininkis Pranas Keršys Juozo iš to paties kaimo (LCVA f. 930, ap. 7, b. 285).

1918 m. gruodžio 9 d. į pulką priimtas 21 metų Petras Bartaška Jono iš Vydenių ir Juozapas Putys iš Aukštakalnio; pastarąjį jaunuolį rekomendavęs Dusmenų klebonas Žentelis.

Savanoris Vaclovas Kašėta iš Nedzingės valsč. Giraitės į pulką įstojo 1918 m. gruodžio 18 d.; nuo 1920 m. spalio 24 d. jis tarnavo 8 kuopo-

Vincas Zabarauškas

Benediktas Uždavinsys

je. Vladas Kašėta iš Pilvingių į pulką priimtas 1919 m. sausio 6 d.

Savanoris Viktoras Juknevičius iš Pilvingių kario tarnybą pradėjo 1918 m. gruodžio 18 d. pulko 1 kuopoje, paskui perkeltas į 3 kuopą, o vėliau perduotas Širvintų komendantūrai. Paleistas 14 dienų atostogų pas serganečius tėvus, suimtas čia buvusių lenkų, nuvarytas į Varėnos gelež. stotį ir uždarytas į kalėjimą. Už jaunuolį laidavo kaimo seniūnas ir rinktinis (seniūno pavaduotojas), užstatę savo turtą. Reikėjo kas mėnesį rodytis Varėnoje, paskui Nedzingės valsčiuje. Bolševikams lenkus išvijus, V. Juknevičius su savo arkliu vežė bolševikus iki Gardino, kur jį paleido, o arklį pasilik. Jaunuolis grįžo į pulką ir tarnavo toliau (LCVA f. 513, ap. 1, b. 62).

1918 m. gruodžio 21 d. į pulką įstojo Juozas Pangonis, gruodžio 22 d. – Julius Baravykas, gruodžio 24 d. – Domininkas Čiuryla, gruodžio 26 d. – Julius Žėkas ir Divas Bingelis. Iš Mardasavo kilęs pastarasis karys vėliau tarnavo 1 atsargos batalione.

Daugų parapijos tarybos rekomenduoti Vaclovas Peleckas ir Gabrys Baravykas iš Gudžių į pulką priimti 1918 m. gruodžio 20 d.; G. Baravykas paskui gavo jaunesn. puskarininkio laipsnį.

Merkinės parapijos tarybos rekomenduoti Aleksandras Prieskienis ir Julius Sakalauskas iš Ilgininkų pulke pradėjo tarnauti 1918 m. gruodžio 31 d.; A. Prieskienis vėliau tapo vyresniu puskarininkiu.

Grupė Varėnos krašto vyrų į 1 pėst. pulką įstojo 1918 m. gruodžio 27 d. Tai Antanas Kašėta iš Merkinės parapijos, Zigmus Zurlys iš Bukaraisčio, 1 batalione tarnavęs iki 1921 m. spalio 29 d., ir antrasis Zigmus Zurlys, Antanas Sviklas, Vladas Barauskas, Vaclovas Marcalis (iš Mižonių, tarnavęs pas ūkininką Lankininkuose), perlojiškiai Adomas Navickas, Vincas Baublys, Martynas Jonytis, Motiejus Baublys. Broliai Domininkas ir Jonas Stasioniai iš Bagočių į pulką priimti gruodžio 28 d.

Dailidė M. Baublys buvo pabėgęs, bet sugrįžo ir neribotų atostogų iš kariuome-

nės paleistas 1922 m. rugsėjo 28 d. 22 metų M. Jonytis vėliau buvo 2 kuopos puskarininkis; 1920 m. spalio 14 d. pateko lenkams į nelaisvę, bet iš jos pabėgo ir lapkričio 10 d. grįžo į dalinį.

1918 m. gruodžio pabaigoje pulke pradėjo tarnauti keturi savanoriai iš Žiūrų. Gruodžio 26 d. atvykęs 22 m. Juozas Česnulevičius 1920 m. buvo patekęs į lenkų nelaisvę, bet spalio 14 d. sugrįžo ir nuo lapkričio 14 d. tarnavo 8 kuopoje (tik Česnulevičiai anksčiau dažniau rašyti Česnulevičiais). Gruodžio 27 d. tarnybą pradėjęs 21 m. Jonas Česnulevičius Simo nuo 1919 m. kovo 26 d. buvo 8 kuopos būrvedys; jaunesn. puskarininkis dalyvavo mūšiuose prie Salako ir Radviliškio. Kartu su Jonu Česnulevičiumi tarnybą pradėjęs Tomas Česnulevičius išsitarnavo iki vyresniojo puskarininkio. Jonas Kašėta (g. 1898 m.) nuo 1918 m. gruodžio 28 d. tarnavo 2 raitųjų žvalgų komandoje. Į pulką 1919 m. priimtas žiūriškis Pranas Kašėta.

1918 m. gruodžio 27 d. pulke tarnybą pradėjo Vincas Milius iš Maksimonių, o gruodžio 28 d. – Vaclovas Antanavičius iš Masališkių bei Vincas Jaskevičius iš Samūniškių ir Vincas Volungevičius iš Trasninko (nuo 1921 m. sausio 19 d. abu tarnavo 8 kuopoje), Juozas Pigaga iš Apsingės, Juozas Čaplikas iš Merkinės valsč. Mardasavo. J. Pigaga vėliau tapo vyresn. puskarininkiu; V. Milius iš kariuomenės paleistas 1920 m.

Zigmus Prapiestis iš Gerdašių į pulką gruodžio 30 d. priimtas su Leipalingio parapijos tarybos liudijimu. Mokytojas atsargos leitenantas Z. Prapiestis vėliau priklausė Liškiavos šaulių būriui, du kartus – 1930 11 10-1932 09 02 ir 1938 07 30-1939 02 28 – buvo būrio vadas (LCVA f. 561, ap. 19, b. 117).

Liškiavos parapijos tarybos pirmininko klebono K. Sederevičiaus rekomenduotas savanoris Vladas Balčius į pulko 2 kuopą įstojo 1919 m. sausio 1 d.; paskui perkeltas į raitųjų žvalgų komandą. Ten jam nepatiko, todėl prašėsi perkelti į ūkio kuopą, tačiau buvo sugrąžintas į 2 kuopą. 1920 m. gegužės 19

d. pabėgo ir sugrįžo tik po metų – 1921 m. gegužės 24 d. Tų metų rugsėjo 17 d. perkeltas į 9 kuopą. Stoją naujokų priėmimo komisiją ir remiantis „Laikinių naujokų šaukimo įstatu“ § 15, nuo tarnybos kariuomenėje atleistas. Savanoris Antanas Balčius 1 pėst. pulke tarnavo eiliniu taip pat nuo 1919 m. sausio 1 d. Paleistas iš tarnybos 1920 m. vasario 7 d., aprūpinus maistu iki vasario 10 d. (LCVA f. 513, ap. 1, b. 48).

Nuo 1918 m. gruodžio 30 d. pulke tarnavęs Leonas Jakavonis iš Maksimonių 1921 m. birželio mėn. buvo išleistas 3 savaitėms atostogų sveikatai pataisyti, o 1922 m. visai paleistas iš kariuomenės.

Į pulką 1918 m. gruodžio 31 d. priimti perlojiškiai Vaclovas Vaisieta ir Zigmus Baublys; V. Vaisieta 1920 m. rugpjūčio 14 d. dar tarnavo 5 kuopoje.

1919 m. sausio 1 d. į pulką priimtas Julius Karsokas iš Marcinkonių. Tą pačią dieną į pulką įstojo Juozas Marčiulionis iš Jakubiškių.

Su Kabelių klebono B. Sužiedėlio liudijimais į pulką 1919 m. sausio 4 d. priimti Petras Plokštys ir Jonas Balavičius, o, atrodo, kovo 3 d. – Motiejus Plokštys, kovo 8 d. – Petras Kavaliauskas. 19-metis Petras Plokštys tų metų rugsėjo 21 d. žuvo ties Malinovka (matyt, ties Maliniškėmis) Zarasų apskr. ir palaidotas Zarasuose (LCVA f. 930, ap. 7, b. 286). 20-metis Motiejus Plokštys ir Juozas Česnulevičius iš Žiūrų, tarnavę pulko 1 kuopoje, 1920 m. rugsėjo 24 d. Nočioje buvo pakliuvę į lenkų nelaisvę, bet iš jos sugrįžo.

Babriškių kaimo komiteto rekomenduotas Juozas Valickas į pulką priimtas nuo 1919 m. sausio 2 d. Dalyvavo mūšiuose su priešais ties Antaliepte (Zarasų r.), Varėna ir kitur. Kažkada 1921 m. paleistas atostogų iki liepos 29 d. namuose greitai susirgo. Kiek pasveikęs važiavo į dalinį, tačiau rugpjūčio 9 d. jį sulaukė Daugų milicija ir kaip laiku negrįžusį iš atostogų pristatė į Alytaus komendantūrą (LCVA f. 513, ap. 1, b. 48). J. Valickas vėliau tarnavo 2 pėst. Algirdo pulke.

Tęsinys. Pradžia Nr. 49, 50

Vytautas Valentinas
ČESNULIS